

Petr Švácha oslavil v roce 2022 významné životní jubileum – 65 let**Petr Švácha celebrated a significant life anniversary in 2022 – 65 years**

Petr Švácha oslavil loni na jaře významné životní jubileum, 65 let. Petr se narodil 17. května 1957 v Praze geoložce Vladaně Šváchové a architektu Petru Šváchovi. Brzy po narození malého Petra se rodiče rozvedli a Petr pak vyrůstal především se svou matkou a otčímem Václavem Seichertem. Byl to právě Václav Seichert, povoláním lékař se specializací na anatomii a také uznávaný amatérský entomolog, který Petrovi vštěpoval vztah k přírodě a zvláště hmyzu. Dlouhá léta pracoval v Anatomickém ústavu 1. lékařské fakulty UK a jako pedagog absolvoval několik studijních pobytů v zahraničí, kam ho mladý Petr jezdil navštěvovat. Petr se tak alespoň krátkodobě mohl podívat do západní Evropy, Skandinávie, a především v letech 1974 a 1975 do Súdánu, kde trávil po oba roky vánoční svátky a také sbíral hmyz. Ještě na základní škole začal navštěvovat kroužek mladých entomologů, který vedl Jaromír Střeček.

Petr maturoval v roce 1976 na gymnáziu v Praze-Proseku. Ve stejném roce byl přijat ke studiu na katedře zoologie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy. Školitelem jeho diplomové práce na téma „Larvy tesaříků podčeledi Lamiinae střední Evropy“ byl Karel Hůrka. Na katedře zoologie se setkal s ikonami tehdejší české systematické entomologie a také skvělými pedagogy, kromě Karla Hůrky také s Pavlem Štysem nebo třeba Milanem Chválou. Po ukončení studia v roce 1981

zůstal Petr ještě pár let na katedře zoologie na stáži, kterou přerušila základní vojenská služba v letech 1982–1983. Po návratu z vojenské služby vstoupil do České společnosti entomologické, jejímž členem je dosud.

V roce 1985 se přestěhoval do Českých Budějovic a nastoupil do tehdejšího Entomologického ústavu ČSAV, kde pak strávil celý svůj profesní život. V roce 1992 zde získal titul kandidát věd za práci na téma „Larvy tesaříků Evropy a SSSR (Coleoptera, Cerymbycoidea)“.

V letech 1989–1990 se Petrovi naskytla možnost zahraniční stáže v Japonsku v National Institute of Sericulture and Entomological Science v Tsukubě pod vedením Hiromu Akaie. Tady se Petr zpočátku věnoval fyziologii housenek bource morušového, poté pak pracoval na teorii imaginálních disků.

Po návratu z Japonska dostal v Entomologickém ústavu na starost editování časopisu *Acta Entomologica Bohemoslovaca* (později přejmenovaného na *European Journal of Entomology*). V pozici editora vědeckého časopisu se ale nikdy nepřestal věnovat svému hlavnímu vědeckému zájmu – morfologii a fylogenezi larev brouků, především tesaříků, a postupně se stal celosvětově uznávaným odborníkem s encyklopedickými znalostmi. Za larvami tesaříků se několikrát vypravil do ciziny. V době vysokoškolských studií navštívil Kavkaz, později také Tchaj-wan, Čínu, Kanadu, Madagaskar, Honduras nebo Mexiko. Do širšího povědomí i neentomologické veřejnosti se dostal v roce 2008, kdy jej zadrželi společně s Emilem Kučerou v severní Indii a obvinili z nezákonného sběru hmyzu. Petr se po zaplacení pokuty mohl vrátit zpět do ČR, Emil Kučera se z Indie dostal mnohem krkolomnější cestou.

Petr nikdy neměl rád publikování krátkých vědeckých článků. Takže jeho bibliografie není početná, ale zahrnuje hlavně monografické vědecké práce.

Jeho soukromý život je poněkud kryptický. Petr se dost vyhýbá větší společnosti lidí, proto ho málokdy potkáme na vědeckých konferencích. Jednou z výjimek je pravidelná účast na Immature Beetles Meeting pořádaného kolegy z PřF UK. Jeho velkým koníčkem je poslech akustické hudby, třeba od skupiny The Flecktones nebo představitelů tzv. New Acoustic Music. V tělesné kondici se udržuje pravidelným hraním basketbalu, a to již od studentských let.

Na konci roku 2022 předal Petr editorské povinnosti v *European Journal of Entomology* svému nástupci Janu Šobotníkovi. Nemá smysl přát Petrovi klidný důchod a spoustu odpočinku, je zvyklý pracovat 12 až 14 hodin denně a nemyslí si, že by v tom polevil. Takže ti přeji hodně zdraví a sil do dalšího bádání nad tesaříky a těším se na tvé nové publikace.

Aleš BEZDĚK, České Budějovice

S Petrem Šváchou mě pojí některé entomologické události, které se přihodily z pohledu lidského života v hluboké až dávné minulosti, takže jsem musel trochu zalistovat ve svých zaprášených záznamech. K entomologii mě, stejně jako Petra, přivedl skvělý anatom a znamenitý koleopterolog Prof. Václav Seichert (*1936), když jsem v polovině sedmdesátých let jako čerstvý školák žil několik let s rodiči v Súdánu. Václav mě také zhruba o deset let později s Petrem seznámil. V roce 1981 jsem totiž našel svou první samici brouka vějířníka nápadného (*Metoecus paradoxus*) a následující rok už jsem přišel na způsob, jak zjistit přítomnost druhu, aniž by se musela ničit vosí hnízda, ve kterých se vyvíjí. Našel jsem poznámku, že už v říjnu 1986 (tedy jako čerstvý maturant) jsem poslal Petrovi nějaké kukly a larvu. Je pravděpodobné, že spolupráci na výzkumu vývojových stádií vějířníků jsme s Petrem domluvili o rok, možná o dva roky dříve (jasně si vybavuji, že ještě seděl ve Viničné napravo na konci chodby). Dva následující roky pak jezdil v létě Petr k nám na zahradu, kde jsme vykopávali parazitovaná vosí hnízda. Hnízda se nesměla narkotizovat, aby nebyly znehodnoceny larvy, jejichž vývoj chtěl Petr pozorovat v laboratoři. V praxi to tedy vypadalo tak, že já jsem v plavkách vykopával hnízdo (když se vám vosička dostane do nohavice nebo rukávu, je to zlé) a Petr naopak zcela oblečený pobíhal mrštěm kolem a sítkou odchytil rozrušené dělnice. Vykopané plástve jsme pak uložili do krabice (jediná, kterou moje babička měla, byla od narozeninové dortu) a Petr se vydal autobusem a vlakem zpět, tehdy již do Českých Budějovic. Matně si vybavuji Petrovo vyprávění, že cestování s pobzukávajícím „dortem“ budilo u spolecestujících jisté podezření. Současně jsme na konci osmdesátých let začali navštěvovat lokality podél Vltavy na jižním okraji Prahy, kde jsme na starých vrbách a topolech sbírali larvy a dospělce našeho dalšího vějířníka rodu *Pelecotoma*. Petr mě také průběžně zásoboval zahraniční literaturou, pro amatérského entomologa tehdy ještě velmi špatně dostupnou. Výsledkem této několikaleté spolupráce byla nakonec jeho vynikající práce o bionomii obou druhů a já už jsem u studia vějířníků zůstal.

V roce 1988 mě Petr poprvé vzal na známou lokalitu Hegyfarok u Štúrova. Bydleli jsme v železničním vagonu přímo na kopcích. Ten patřil panu Borovičovi, který měl kdysi ve Štúrově hotel, v němž za první republiky bydlívali klasici československé entomologie, a později, když o něj za komunismu přišel, pronajímал Petrovi alespoň ten vagon ve svém nádherném meruňkovém sadu. Tohle společné sbírání jsem měl v oblibě, protože jsme obvykle leželi někde na stráni a buď jsme dlouhali do země nebo jsme rozebírali nějaké stonky, šišky nebo větve. A Petr mě při tom nenápadně vzdělával. *Hele, tady je v zemi ponerid, ...tady běží japygid, ...tohle je larva Cortodery*. Vysedávali jsme u seselů a čekali spolu s dalšími neznámými entomology až začnou přeletovat „argusky“. A jak tak jednou intenzivně ležíme, tak Petr povídá: *Taky tady žije Phytoecia scutellata, ale je strašně vzácná a najde se tak jedna nebo dvě za rok, protože není známá živná rostlina* [dnes už známá je a brouk se sbírá často]. A já se překulím, seberu vedle sebe takového osklivého hnědého brouka a říkám: *To je ona?* A Petr odpověděl naprosto nevzrušeně: *Ano, to je sameček*. Jako se někteří brouci smýkají nebo sklepávají, jiné je prostě třeba vyválet.

Je velká škoda, že Petr entomologii nepřednáší. Když něco nevím a zavolám mu (nejlépe v pokročilou večerní hodinu), vždy mi poradí a nezáleží na tom, zda se to týká metodické práce s materiálem, identifikace larev, bionomie nějakých obskurních druhů, psaní článků, výkladu zoologických pravidel, obecné entomologie nebo zprostředkování potřebných kontaktů. A nechci ani pomyslet, co všechno zjistil a vyzkoumal a co přinejlepším skončí jen ve formě nepublikovaných poznámek.

Takže bych tu, Petře, nakonec rád vyjádřil takové ty obvyklé oslavné zdravice, ale jejich čtení by tě jen zdržovalo od rozdělané práce.

Srdečně zdraví,

Jan BATELKA, Praha

Я от всей души поздравляю Петра с замечательным юбилеем и желаю ему многих лет жизни и интенсивной профессиональной активности!

Наше знакомство с ним началось более 30 лет назад с его визита в Москву для участия в обработке огромной коллекции личинок жуков усачей Института Эволюционной Морфологии и Экологии Животных им. А.Н. Северцова РАН. Несколько литров спиртовых материалов были разделены между нами и свою часть

Петр увез в Прагу. По результатам этой совместной работы вышло три тома монографии, но полностью коллекция не обработана до настоящего времени.

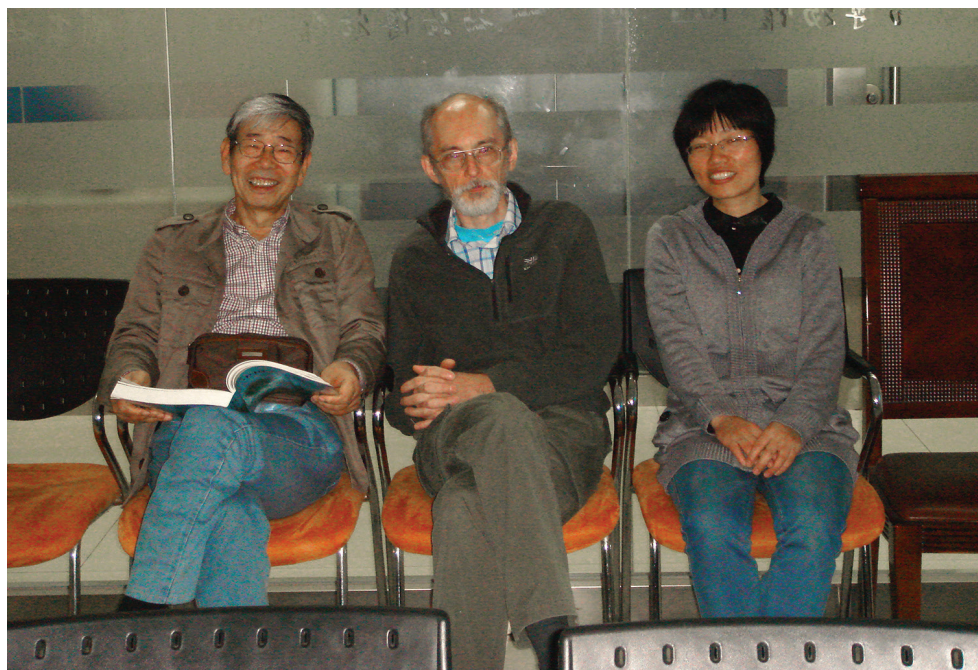
С тех пор мы регулярно обмениваемся мнениями и информацией по различным вопросам, встречались в Европе на различных собраниях, и в будущем надеюсь быть очень полезными друг другу.

Михаил ДАНИЛЕВСКИЙ, Москва, Россия

Dear Petr, You are the best expert on longhorn beetle larvae in the world. You have travelled very far and to many places to collect special larvae. It was an honour for me to have the chance to accompany you on an exciting larval-searching expedition. I cannot forget the day you drank Pampel's Fluid (as water, since it was in a normal water bottle) in Yunnan. Luckily, you did not die there; otherwise I would not know how to deal with such an international incident! I felt that you were very kind, moderately strange, and a little lonely, which was a perfect combination for a scientist in my imagination. I hope you are healthy and happy, and I hope we can meet again soon.

Mei-Ying LIN, Mianyang, China

I first met Petr Švácha more than 20 years ago, on my first visit to Prague. I was a new curator at the Natural History Museum in London, and I had been given a list of people with outstanding loans of specimens, including Petr who had borrowed some cerambycid larvae from the collection of E.A.J. Duffy. I knew Petr by reputation, particularly from the three „Švácha and Danilevsky“ monographs, but also from his interesting studies on larvae of *Scraptia fuscata* and *Pelecotoma fennica*. To meet him face to face, in Vladimír Švihla's office in the crumbling magnificence of the old chateau at Kunratice, made an unforgettable impression, and I remember his modest demeanour, perfect formal English and deep expertise. He quickly negotiated to extend most of the specimens on loan.

Obr. 1. Nobuo Ohbayashi, Petr Švácha a Mei-Ying Lin v budově čínské akademie věd v Pekingu, květen 2015.

Fig. 1. Nobuo Ohbayashi, Petr Švácha and Mei-Ying Lin at the Chinese Academy of Sciences building in Beijing, May 2015.

That visit to Prague changed my life, because my job is to maintain the collections and preserve the legacies of great entomologists of the past, so it was an extraordinary experience to find myself in a country where great entomologists were still alive, and I could meet them and talk about beetles, especially in fairytale locations like Kunratic and the exhibition hall at Náměstí Míru.

My next contact with Petr was when Michael Balke, then a post-doc in London, brought from South America a live specimen of the giant longhorn *Titanus giganteus*. We showed it on television, and Petr contacted me to ask for specific details of its wing venation, which he had observed by pausing the video of the flying beetle. The only problem was that the beetle was then still alive, quite strong, and did not want its flight wings to be examined, so Petr had to wait.

Petr's dedicated scientific curiosity, especially with the study of larvae, has revealed answers to some of the mysteries of Coleoptera, but a well known incident also shows that a desire to increase human knowledge of the natural world can involve sacrifice. I wish Petr many more great discoveries, and many peaceful, fruitful entomological years.

Maxwell V. L. BARCLAY, London, United Kingdom

Na plotech spousty domů, hospodářských objektů i oplocených pozemků můžete spatřit cedulku s nápisem „Pozor! Zlý pes“ nebo „Objekt střežen psy“ apod. Občas bývají doplněny obrázkem strážce. Od siluety klidně stojícího vlčáka až po surrealistický portrét rozzuřeného buldoka, rotvajlera nebo dogy. Tomu, kdo navštívil Petra Švácha v jeho akademické pracovně, jistě neunikl pozornosti plakát, zaujímající třetinu plochy brány do jeho království. Je na něm spíše karikatura dalmatina s okulárem mikroskopu zapichnutým do bulvy, která vzbuzujíc nadšený výraz v tě psi tváří, zírá na tučnou larvu pod objektivem. Nad obrázkem stojí velkým písmem „Šváchův psi život“. Jistá analogie s těmi plotními cedulemi tu je, ale nejsou homologické. Nápis bychom mohli přeložit slovy „Zde pobývá Petr Švácha. Nerušit! Pracuje.“

Obrázek chránil mírně introvertního Petra přes čtyři desetiletí před narušiteli jeho pracovního prostoru (který, napěchovaný stovkami knih a tisícovkami epruvet nebo sklenic s larvami hmyzu, byl omezen jen na úzkou uličku k židli u mikroskopu s „klkem“ k místu na stole, kde byl střídavě vařen čaj a larvy). Jeho historie je ještě o tři roky starší a sahá do studentských let. Původně „zdobil“ nástěnku u schodiště ve Viničné 7, na které informovali studenti entomologie kolemjdoucí o svých aktivitách, v tomto případě o terénní praxi v Malé Fatře a informací o tom, „kterak Petr k larvě vzácného karpatského endemita *Pseudogaurotina excellens* pro svou rodici se monografií přišel“. Byl to studentský šprým, který Petr pojal s humorem tak, jak byl myšlen, a spolu s larvami hmyzu si jej přestěhoval do akademického pracoviště v Českých Budějovicích.

Tehdy trávil většinu svého času v pracovně posluchačů entomologie, kde všemi možnými i nemožnými a originálními metodami fixoval, barvil nebo pitval larvy tesaříků, kreslil a fotil je. Krátký noční odpočinek mezi poslední tečkou dne na kresleném obrázku, poté co sobě zabrnkal na dobrou noc na banjo, a započítáním denních aktivit trávil ve spacím pytli pod pracovním stolem, útrpně snášejíc pobíhání švábů amerických a rusů domácích po svém „člověku“ i kladení jejich ootěk do spacího pytle. Jen občas byl spatřen, jak usilovně něco studuje, což nemohlo pokrýt jeho rozsáhlé a široké vědomosti nejen z oboru entomologie, ale i jiných oblastí života živočicha – intelektuála. To mě vedlo k závěru, že během spánku je mu „shůry dáváno“ a co se v noci nestihlo, bylo předáno přes den radiovými vlnami z malého tranzistorového rádia. Pokud v pracovně nebyl, dalo se předpokládat, že je na přednáškách, v knihovně, hraje basketbal, stravuje se v menze, provádí krátkou návštěvu rodičů, cosí nakupuje nebo, pokud byl nezvěstný déle, „zakořenil“ na nějaké lokalitě, kde usilovně a s buldočí vytrvalostí rýpal, dloubal, sekal, řezal, dokud se v krabíčce nekroutila tučná larva nějakého tesaříka. Prostě hotový „psi život“, kterým žije dodnes, životem zasvěceným vědě a poznání.

Přestože, překvapen při usilovné práci, působí dojmem „studeného psiho čumáku“ a občas i „zavrčí“, neštěká a nekouše. Naopak, je člověkem veselým, nadaným originálním smyslem pro humor, který dá i Angličanovi zabrat, než jej pochopí, a za jeho morální profil jsem ochoten strčit ruku do vysoké pece s rozžhaveným koksem.

Děkuji oslavenci za dlouholeté přátelství, které nejen mě obohatilo o mnoho entomologických poznatků, i posilující humor, výhybku z koleje spotřebního světa do světa přírodních zákonů, s etikou neovlivněnou filozofiemi a režimy. Přěji Petrovi další desítky let plodného „psiho života“ ve zdraví a ke spokojenosti nejen ostatního „člověčenstva“, ale také sebe samého.

Oldřich PULTAR, České Budějovice

Obr. 2. Petr Švácha a Martin Fikáček během letní školy systematiky brouků pořádané Českou zemědělskou univerzitou v Praze, červen 2018 (fotografie Jan Růžička).

Fig. 2. Petr Švácha and Martin Fikáček during the summer school of beetle systematics organized by the Czech University of Life Sciences Prague, June 2018 (photograph by Jan Růžička).

BIBLIOGRAFIE / BIBLIOGRAPHY

- ŠVÁCHA P. & DANILEVSKY M. 1987: Cerambycoid larvae of Europe and Soviet Union (Coleoptera, Cerambycoidea). Part I. *Acta Universitatis Carolinae - Biologica* **30** (1986): 1–176.
- ŠVÁCHA P. & DANILEVSKY M. 1988: Cerambycoid larvae of Europe and Soviet Union (Coleoptera, Cerambycoidea). Part II. *Acta Universitatis Carolinae - Biologica* **31** (1987): 121–284.
- ŠVÁCHA P. & DANILEVSKY M. 1989: Cerambycoid larvae of Europe and Soviet Union (Coleoptera, Cerambycoidea). Part III. *Acta Universitatis Carolinae - Biologica* **32** (1988): 1–205.
- ŠVÁCHA P. 1992: What are and what are not imaginal discs: Reevaluation of some basic concepts (Insecta, Holometabola). *Developmental Biology* **154**: 101–117.
- ŠVÁCHA P. 1994: Bionomics, behaviour and immature stages of *Pelecotoma fennica* (Paykull) (Coleoptera: Rhipiphoridae). *Journal of Natural History* **28**: 585–618.
- ŠVÁCHA P. & AKAI H. 1995: The mechanism of cocoon opening in *Bombyx mori* (Lepidoptera, Bombycidae). *Sericologia* **35**: 29–34.
- ŠVÁCHA P. 1995: The larva of *Scaptia fuscata* (P.W.J. Müller) (Coleoptera: Scaptiidae): autotomy and regeneration of the caudal appendage. Pp. 473–489. In: PAKALUK J. & ŚLIPIŃSKI S. A. (eds): *Biology, Phylogeny, and Classification of Coleoptera: papers celebrating the 80th birthday of Roy A. Crowson. Volume one*. Muzeum i Instytut Zoologii PAN, Warszawa, 558 pp.
- SEHNAL F., ŠVÁCHA P. & ZRZAVÝ J. 1996: Evolution of insect metamorphosis. Pp. 3–58. In: GILBERT L. I., ATKINSON B. G. & TATA J. (eds): *Metamorphosis: Postembryonic reprogramming of gene expression in amphibian and insect cells*. Academic Press, San Diego, xvi + 687 pp.

- ŠVÁCHA P., WANG J. J. & CHEN S. 1997: Larval morphology and biology of *Philus antennatus* and *Heterophilus punctulatus*, and systematic position of the Philinae (Coleoptera: Cerambycidae and Vesperidae). *Annales de la Société Entomologique de France (N. S.)* **33**: 323–369.
- ŠVÁCHA P. 1997: Unterfamilie Lamiinae. Tabelle für die Gattungen. Pp. 238–242. In: KLAUSNITZER B. (ed.): *Die Larven der Käfer Mitteleuropas, Band 4*. Goecke & Evers, Krefeld, 370 pp.
- ŠVÁCHA P. 2001: Unterfamilie Lamiinae. Pp. 248–298. In: KLAUSNITZER B. (ed.): *Die Larven der Käfer Mitteleuropas. Band 6*. Spektrum Akademischer Verlag, Heidelberg & Berlin, 309 pp.
- ŠVÁCHA P. & LAWRENCE J. 2014a: Vesperidae Mulsant, 1839. Pp. 16–49. In: LESCHEN R. A. B. & BEUTEL R. G. (eds): *Handbook of Zoology, Arthropoda: Insecta; Coleoptera, Beetles. Volume 3: Morphology and systematics (Phytophaga)*. Walter de Gruyter, Berlin & Boston, 675 pp.
- ŠVÁCHA P. & LAWRENCE J. 2014b: Oxypeltidae Lacordaire, 1868. Pp. 49–60. In: LESCHEN R. A. B. & BEUTEL R. G. (eds): *Handbook of Zoology, Arthropoda: Insecta; Coleoptera, Beetles. Volume 3: Morphology and systematics (Phytophaga)*. Walter de Gruyter, Berlin & Boston, 675 pp.
- ŠVÁCHA P. & LAWRENCE J. 2014c: Disteniidae J. Thomson, 1861. Pp. 60–77. In: LESCHEN R. A. B. & BEUTEL R. G. (eds): *Handbook of Zoology, Arthropoda: Insecta; Coleoptera, Beetles. Volume 3: Morphology and systematics (Phytophaga)*. Walter de Gruyter, Berlin & Boston, 675 pp.
- ŠVÁCHA P. & LAWRENCE J. 2014d: Cerambycidae Latreille, 1802. Pp. 77–177. In: LESCHEN R. A. B. & BEUTEL R. G. (eds): *Handbook of Zoology, Arthropoda: Insecta; Coleoptera, Beetles. Volume 3: Morphology and systematics (Phytophaga)*. Walter de Gruyter, Berlin & Boston, 675 pp.
- HADDAD S., SHIN S., LEMMON A. R., LEMMON E. M., ŠVÁCHA P., FARRELL B., ŠLIPÍŇSKIA., WINDSOR D. & MCKENNA D. D. 2018: Anchored hybrid enrichment provides new insights into the phylogeny and evolution of longhorned beetles (Cerambycidae). *Systematic Entomology* **43**: 68–89.
- HADDAD S., GUTIÉRREZ N., NOGUERA F. A., SHIN S., ŠVÁCHA P. & MCKENNA D. D. 2021: Phylogenetic placement of the enigmatic longhorned beetle *Vesperoctenus flohri* Bates (Vesperidae) and a first description of its female internal structures. *Arthropod Systematics & Phylogeny* **79**: 99–114.
- SHIN N. R., SHIN S., OKAMURA Y., KIRSCH R., LOMBARD V., ŠVÁCHA P., DENUX O., AUGUSTIN S., HENRISSAT B., MCKENNA D. D. & PAUCHET Y. 2021: Larvae of longhorned beetles (Coleoptera; Cerambycidae) have evolved a diverse and phylogenetically conserved array of plant cell wall degrading enzymes. *Systematic Entomology* **46**: 784–797.